

ÇİN ROMANININ ÇİN HAYATINDAKİ YERİ

Dr. WOLFRAM EBERHARD

Sinoloji Profesörü

— 1 —

Avrupada roman, gelişme ve şaşaa devrine son yüz yılda varan, en geç edebî sanat neyidir. Avrupa'da romanın ilk şekillerine şüphesiz daha eski zamanlarda da tesadüf edilir. Bunlar feodal devrin sonunda *bourgeoisie'nin* kalkınmasıyla belirir. Bunun için Avrupa romanını *bourgeoisie'nin* sanat nevi tabiriyle vasıflandırmak herhalde doğru olacaktır.

Çinde, tamamen Avrupadakine tekabül eden bir *bour geoide* yoktur. Sosyal gelişme başka tarzda cereyan etmiştir. Hakiki feodalizm nihayet bulduktan sonra yeni bir cemiyet meydana gelmiştir ki, bunun hükümdar tabakasına *gentry* denir. *Gentry* dilimize pek çevrilemeyen bir tâbirdir, fakat buna en yakın kavram "münevver tabaka,, olabilir. *Gentry nin* azası aynı zamanda arazi sahipleri, memurlar ve "bilgiler,, dir¹. Fakat umumiyetle bir adam, bunların üçü birden olmaktadır. Bu tabakanın tipik edebî sanat nevi ise roman değil, şiir, küçük veya büyük hikâye yahut da tarihtir.

Çinde roman orta tabakanındır. Bunu en açık şekilde romanın yazıldığı dilden anlıyoruz. Çinde roman halk dilinde, konuşma dilinde yazılmıştır. Yalnız pek az romanlar üslup bakımından bir az daha yüksekçedir. Böylece Çinde hikâye ile roman arasında bariz bir fark vardır ki, buna biz Avrupada tesadüf etmiyoruz². Çinde hikâye *gentry'* nin sanat nevidir, edebî ye seçkin bir dilde yazılmıştır. Roman ise halk dilinde yazılmıştır ve küçük *bourgeoisie'nin* sanat nevidir. Bu sebepten Çinlilerce roman "edebiyat,, sayılmadığı için eski Çin edebiyat tarihlerinde romandan hiç bahsedilmez. Roman Çinin en son edebî gelişmesinde çok mühim bir yer aldığından ancak yeni edebiyat tarihlerinde ona yer verilmiştir.

Yukarda söylenenlerden anlaşılacağı gibi Çin romanın tarihî gelişmesi, Avrupa romanınkinden tamamen farklıdır. Maalesef bütün bu meseleler hakkında az malûmatımız vardır, çünkü eski eserler romandan hiç bahsetmezler ye roman muharrirleri romanlarına isimlerini koymazlar ; onları ya anonim olarak, yahut da müstear adla neşrederler.

¹ Bu mefhum için bk. : «Das Reich der Toba» adlı kitabımdaki mütalealarımız. Bu kitap Leyden'de neşredilmektedir.

² Bu mevzu hakkında yakında yayınlanacak olan büyük bir monografya hazırladım.

— 2 —

Romanın ilk şekillerine Çinin orta çağlarında tesadüf ediyoruz. T'ang devrinde, yani 7-9. yüzyılda, bile pazar yerlerinde yahut meyhanelerde para mukabilinde masal anlatan meddahlar vardı. Bu meddahlar bilhassa tarihî olaylardan, düşmanlarını yenen büyük kahramanlardan,³ çok ustaca hilelere başvuran kurnaz hırsızlardan ve uzak diyarlardan bahsederler. Bunları ekseriya nesir olarak anlatırlar. Fakat telli çalgıların refakatiyle arada bir şarkı söyleyerek anlatan meddahlar da vardı⁴. Çok geçmeden bu meddahların karşısına kuvvetli rakipler çıktı. Çinde budizmi yayan rahipler, Çinlilerin realist ruhlarının, Hintlilerin mistik ve karışık felsefelerine pek ilgi duymadıklarını anladılar. Seyircileri çekmek için vaazlarına, ekseriya Hint külliyatlarından aldıkları eğlenceli ve çekici hikâyeleriyle başlarlar. Ancak hikâyenin sonunda dinî ders gelirdi⁵. İlerde göreceğimiz gibi, Çin romanının gelişmesinde de bunların tesirleri büyük olmuştur.

Biz bu meddahları Türk meddahlarına benzetebiliriz. Masallar uzun olmaları bakımından her iki edebiyatta da birbirlerine benzerler. Türk meddahlarının maksâtlarıuzun ramazan gecelerini eğlenceli şekilde geçirtmek. Çinlilerin maksatları ise devamlı dinleyici temin etmekte: hikâyeleri anlatmağa başlarlar, keserler, para toplarlar, yine anlatırlar, yine keserler; ertesi gün yine masala devam ederler.

Anlatılan bu masalların metinleri maalesef zamanımıza kadar kalmamıştır. Buna mukabil Sung-devrinden (yani 10-13 üncü yüzyıllardan) kalma hikâye bakiyeleri vardır. Bundan, ilk meddahların, masalları kendi hafızalarından anlattıklarını belki de yazı yazmasını bilmediklerini çıkarmak icap edecektir, Sung-devrinde, *hua-pzn* = masal temelleri, yazarlardı ki, bunlar masalları hatırlatmağa yarardı. Bunlar bütün hikâyenin bir hülâsası idi; bazan da masalda dağınık şiirler de bulunurdu⁶. Bu nevi Aua-pen'lerden takriben 10 tane kalmıştır,, ve kısmen Japon kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bu *hua-pen'erin* çoğu sonra çok meşhur olan romanların öncüleridir. Romanın en parlak çağı ancak Ming devrinde (yani 14-17 yüzyıllarda) başlar. Bu devirde ilk defa olarak meddahların anlattıkları hikâyeler tesbit edildi ve meddahlar da yazılı yeni hikâyeleri anlattılar. Yukarda zikredilen Sung devrinin *hua - pen leri* meddahlar tarafından yazılmayıp bu işlerle alâkadar olan, ve adeta bu yoldan şöhret kazanmak istiyen bilginler tarafından yazılmıştır. Bunlarla meşgul olan bilginler hayatta, yani memuriyetlerinde muvaffak olamayıp bir kenara çekilerek arkadaşları ve odalıklarıyla beraber yaşayan âlimlerdi. Onlar böyle bir hua-pen yazarlar ve sonra

³ bk. Tung-p'o chih-lin 6, 4 b. - ⁴ Chien-hu-chi 9, bh. 1, 7 a. - ⁵ bk. Jung Chao-tsu : Chung - kuo wen - hsüeh - shih ta-kang, bh. 33 ve W. Eberhard : Entwicklungslinien der chinesischen mittelalterlichen Literatur (Sinica, cilt 15, S. 188-9.

⁶ Bk. Jung Chao-tsu, bh. 38. - ⁷ Bk. Cho - keng - lu 27, 17 a. -

masalı mufassal olarak meddahlara anlattırılırdı. Eskiden medenî hayatın merkezi olan barlarda da meddahların bulunduğunu biliyoruz⁷. Memuriyet hayatından uzak kalan Ming devri bilginleri 15 -16 ıncı yüz yıllarda romanlarını da aynı tarzda yazmışlardır. Bu sıralarda "*clique*.. hayatı eskisinden daha bariz bir şekilde görülmektedir⁷.. O sıralarda iktidar mevkiinde bulunan *clique'e* mensup olmiyanlara kârlı yahut nüfuzlu işlerinden el çektirilirdi; onlar arkadaşlarıyla beraber oturur ve vakit geçirmek için şiirler, hikâyeler yahut kadınların okudukları şarkılar yazarlar, yahut da piyesler yazarak kiralanan bir tiyatro trupu tarafından arkadaşları huzurunda temsil ettirilirdi; veyahut da romanlar yazar ve pazarda, barlarda meddahlara anlattırılarak eğlenirdi. Bu romanlarda hükümdar tabakasına, âlimlere, papaslara, ahlâka ve âdetlere karşı söylenmek istenenlere söylenirdi. Sansör çok sıkı olduğu için ciddi eserlerde her şeyden bahsedilemezdi. Bu tenkitleri hikâyelerde yapmak da tehlikeliydi. Bunun için hikâyelerde biraz daha dikkatli idiler. Romanda daha açık yazabiliyorlardı, çünkü bunlar yalnız halka okunur ve yalnız halk arasında dolaşırdı. Şayet hükümet bunun farkına varacak olsa bile yazarlar isimlerini sakladıklarından ancak meddahların yakasına yapışırldı.

Romanlar ancak yavaş yavaş meddahlardan ayrılarak sadece okunan eserler haline geldiler. Meddahlar bugüne kadar küçük *bourgeoisie' nin* hayatında mühim şahsiyetler olarak yaşamışlardır.

--- 3 ---

Romanlar konularını nereden alırlar? Bu suale, en iyisi "klâsik,, romanları ele almakla cevap verebiliriz. Çinlilerin kendileri romanı muhtelif gruplara ayırırlar ve bunların her birini temsil eden bir klâsik roman gösterirler. Zikredeceğimiz ilk roman *Shui-ku-ckuan* — Nehir sahilinin hikâyesi'dir. Bu romanın Moğol devrinde meydana geldiği ve muharririnin Shih Nai-an olduğu söyleniyor⁸. Fakat yeni araştırmalara göre bu pek kat'î değildir. Bu roman bugün yaşayan varyantlarında en çok rağbette olan şeklini takriben 16 ıncı yüz yılın ortasında almış gibi görünüyor. İlk şekli 13 üncü yüzyıla kadar götürülebilir. Bu roman "gentleman-haydut,, tipinde bir kahramanın macerasıdır. Vak'a Sung-devrinde, yani 12 inci yüzyılda ceryan etmektedir. O zamanlar memurlar, tıpkı romanların yazılmağa başladığı zamanlarda olduğu gibi, bozulmuş, ve rüşvet almış yürümüşü. Bir kaç dürüst adam, müteaddit defalar haksızlığa uğradıktan sonra şehri ve cemiyeti terkederek, fena memurlarla mücadele etmek için bir bataklığa giderek bir çete teşkil ederler. Bu çete yavaş yavaş büyür ve devletin içinde ayrı bir ufak devlet kurar. Haydutların kurdukları dev-

⁷ a Bk. A. Rosthorn, Geschichte Chinas (Gotha 1923 ; s. 175).

⁸ Bu romanın kaynakları hakkında bk. Hsiang - tsu pi - chi 10, 2 b ve 12, 7 b,

let asıl âdil devlettir; resmî devletin memurlarında ise bütün kötü vasıflar toplanmıştır. Haydutlar yalnız zenginleri soymakta fakat her tarafta halk tarafından sevilmekte ve takdir edilmektedir⁸. Bunlar, askerlerini onlara karşı gönderen ve her türlü entrika ve hiyle ile onları alt etmeğe çalışan devlet kahramanca mücadele ederler. Romanın o zamanki memur ve cemiyet sistemlerine karşı ne kadar kuvvetli bir tenkit unsuru olduğunu burada görüyoruz. Bu kitabın bu nevi romanlar için bir örnek olmuştur. Fakat hiç biri buna yaklaşmamıştır. Buna benzer durumlar yine mevcut olduğundan, 20 inci yüzyılın ilk 10 yıllarında bu romanlar bilhassa revaç bulmuştur.

Görülüyor ki bahsettiğimiz romanın konusu 400 yıldan daha fazla bir zaman, çoğu hakikî olaylara istinad eden ayrı hikâyeler şeklinde yaşamıştır. Bu hikâye epizotlarını meddahlarda anlatmışlardır⁹.

Başka bir klâsik roman da, bu romanın bir safhasını alıp, buna yeni vakalar ilâve etmek suretiyle meydana gelmiştir. Bu, "Chin-p'ing-mei,, adındaki romandır. Bu başlık tercüme edilemez, çünkü romanda baş rolü alan üç kadının isimlerinden müteşekkildir. Bu romanda tarihî vakalara dayanmaktadır. Fakat bilhassa Çin âdetlerinden ve o zamanki cemiyetin durumundan bahsetmektedir.

Romanın kahramanı bir eczacıdır. Bunun evvelce bahsettiğimiz romandaki 108 kahramandan birisile ilgisi vardır. Eczacı, para elde ettikten sonra 3 kadın alır. Bundan başka bütün barları ziyaret eder ve burada pek hoş olmıyan ticaret yapar ve mühim şahıslarla müna-sebet peyda eder. Başka hiçbir yerde rüşvetten, "cligue,, idaresinden ve ticaret sisteminden bu romanda olduğu kadar açık bahsedilmemiştir. Hiçbir yerde, bu romanda olduğu gibi, bir çok kadınların bulunduğu bir aile hayatında vuku bulan kıskançlıklar, kavgalar ve kadınların hasetleri bü kadar iyi tasvir edilmemiştir. Eğer Çindeki yüksek tabakanın cemiyet hayatı tarzını öğrenmek istenirse bu romanı okumak lâzımdır. Diğer taraftan, romandaki kahramanın aşk maceralarının bazı sahneleri fazlaca açık saçık yazıldığından roman Çinde hemen her zaman yasak edilmiş, fakat daima gizli okunmuştur. Garp dillerine de tam tercümesi hemen hemen imkânsızdır. Romanın 16 inci yüzyılda yazılmış olması muhtemeldir; müellifini pek iyi bilmiyoruz. Herhalde o devrin meşhur bilginlerinden biri olacaktır. Açıklığına rağmen romanın müstehcen olduğunu söyleyemeyiz. Hedefi daha ziyade ahlâkî olmaktır. Mübalâğalı, fakat sarih olan içtimaî durumun tasviriyle zamanını tenkit etmek istiyor. Büyüklerin servetlerini nasıl gayri meşru

⁸ a Tıpkı Koroğlu hikâyesinde olduğu gibi (bk. Pertev N. Boratav : Türk halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği, bahis 3 ; - yakında neşredilecek).

⁹ Bu romanın Pearl S. Buck tarafından yapılmış tam ve iyi bir İngilizce tercümesi vardır. (All men are brothers, 2 cilt), Fr. Kuhn da buna Almancaya tercüme etmiştir (Die Râüber vom Liang - schan - Moor, Leipzig, Insel - Verlag), fakat bu tercüme tam değildir.

bir tarzda elde ettiklerini ve onu nasıl nahoş bir surette sarf ettiklerini göstermek istiyor. Bundan başka fahişelerle, ve kocalarıyla sırf paraları için yaşayan kadınlarla geçirilen hayatın ne kadar kıymetsiz ve boş olduğunu göstermek istiyor¹⁰.

Bu roman başka bir roman çeşidine, yani aşk romanlarını anlatan romanlara örnek olmuştur; fakat bunlar daha bayağıdır; bu yüzden edebî bakımdan kıymetleri yoktur ve tasvirleri o kadar etraflı değildir. Bunların en meşhurları *Hao-ck'iu-chuan* ("İsabetli bir koca seçmenin hikâyesi,") dir. Çok eskiden Fransızcaya tercüme edilmişti.

Şimdiye kadar zikredilen *gentleman-haydutların* maceralarını anlatanlardan ve aşk romanlarından başka Çinde bilhassa tarihî romana da tesadüf ediyoruz. Bu, sayı bakımından en önde gelenlerdendir. Bu grubun klâsik romanı *San-kuo yen-i* ("3 Devletin hikâyesi,") adını taşıyandır. M. s. 3 üncü asırda 3 devlet devri Çinliler için şövalyelik devri olmuştur. Çin kültürünün karakteri çok farklı olduğundan Avrupadakine benzeyen tarafları çok değildir. Fakat Çinliler için de bu devir kahramanlar devri, devletler kuran ve hükümdarları için savaşan dahî önderler devri, romantik devirdir. Bunun hakikate uyması burada bir rol oynamamaktadır. 9 ncu yüzyılın başlangıcında meddahlar bu devrin muharebelerinden bahseden masalları anlatmasını çok severlerdi; 12 nci asırda bu çeşitten "hikâyeler, oldukça büyük bir eser meydana getirecek kadar çoğalmıştı; fakat bunlar henüz yazıyla tesbit edilmişti. Bu konuyu işlemiş romanın ilk tabı 1320 de yayınlanmıştır ve bugünkü romanın öncüsüdür. 15 nci yüzyılda, aynı romanın Lo Kuan-chung tarafından yapılan telifi, bugün bile en çok okunan varyantıdır¹¹. Bu bize bu 3 devletin nasıl kurulduğunu, harpleri ve bu devletlerde çıkan ihtilâlleri anlatır. Bazı muharebe sahneleri fevkalâde güzel tasvir edildikleri halde 1000 sayfa mütemadiyen harp tasviri okumak bir az yorucudur. Buna rağmen Çin hakkında biraz fikir edinmek isteyen herkes bu romanında okumalıdır. Bugün bile Çinde her mektep talebesi bu romanı baştan sona kadar okunmuştur. Bu romandan ilham alarak yüzlerce piyes yazılmıştır¹². Biz bu romanla muharebenin ve kahramanlığın Çinliler için ne demek olduğunu anlıyoruz. Çin kahramanı, bizimkinden tamamiyle farklıdır. Biz bir kahramandan ahlâk bakımından mükemmelen olmasını, tehlikeli durumlarda cesaret ve şecaatla kendisini ve adamlarını kurtarmasını bekleriz. Çin kahramanının ahlâk bakımından mükemmel olmasına lüzum yoktur. Her zaman cesur olması da

¹⁰ Bu romanın çok fazla kısaltılmış iki Almanca tercümesi vardır (Fr. Kuhn : Kin-Ping-Mei; ve O. Kibat : Djin Ping Meh; Gotha, 2 cilt).

¹¹ Bu roman da, burada bahsedilen diğer romanlar gibi, muazzam bir eser olmuştur. Yüz bahisli olan bu romanının İngilizce tercümesi (Brevitt - Taylor : The Romance of the three Kingdoms, 2 cilt) çok küçük harflerle basılmış olan bin sayfadan fazladır. F. Kuhn tarafından yapılan kısaltılmış Almanca tercümesi de vardır.

¹² Bk. Arlington : Famous Chinese plays. ¹³ Şan - kuo - chih'ye göre Wei devleti meşrudur. - ¹⁴ T'ung - chien kang - mu'ya göre Shu devleti meşrudur.

icap etmez. Bu romandaki kahramanların her biri birçok defalar hazin şekilde firar etmiş, ağır mağlubiyete uğramıştır. Buna rağmen Çinlilerin gözünde yine kahramandır, çünkü tehlikeli, hatta ümitsiz durumlarda daima bir çare, bir yol bulmak, kahramanlıktır. Eğer bir kahraman mücadele esnasında hasmı ile ölürse, bu, Çinlilere göre bir kahraman değil, bir aptaldır. O ilerde hasmını yenmek için kendini kurtaracak bir çare bulmalıdır. Eğer kurtulma çaresi firar ise, kaçması ayıp sayılmaz. Hattâ bu firar kurnazca yapılmışsa hususî kıymeti olan bir kahramanlıktır. Çinlilerin bu haleti ruhiyelerini bilmek bize başka türlü anlayamayacağımız şeyleri anlatmağa yarar. Bu roman da muayyen maksatlar için yazılmıştır. Çin bilginleri arasında, o sıralarda, 3 sülâleden hangisinin meşru olduğuna dair bir münakaşa vardı. Çin zihniyetine göre ancak meşru hükümdar Çin'e hâkim olabilir. Bu hususta o zamanki resmî tarihin verdiği hükmü¹³ bizde bugün kabul ediyoruz. Fakat romanın teşekkülü zamanında bir mukabil ceryan başlamıştır: 12 inci yüzyılın klâsik tarih kitaplarından biri¹⁴ bu romanında ifade ettiği başka bir hüküm vermektedir. Demek ki romanın muharrirleri resmî tarihe aykırı bir tavır alıyorlar ve o zamanlar yeni teşekkül eden başka bir tarih eserinin tarafını iltizam ediyorlar.

Bundan başka sayısız tarihi romanlar vardır ve en son zamanlara kadar da yazılmağa devam etmiştir, fakat hiçbiri "3 devletin hikâyesi,,ne bir az olsun yaklaşmıyor. Bunların çoğu oldukça kuru ve tarihî kitaplarındaki epizotların yeniden anlatılmasından başka bir şey değildir.

Bütün Çin romanlarının en iyisi olduğuna şüphe edilemeyecek olan psikolojik - sosyolojik bir romandır ve modern Avrupanın psikolojik romanlarıyla mukayese edilebilir: Bu, 1710 da T'sao Hsüeh-chin tarafından yazılan *Hung-lou-meng* ("Kızıl odanın rüyası,,) dir. Ts'ao romanı kendisi bitirmemiştir, son kısmı Kao E tarafından yazılmıştır. Vakıa bu kısım esas metinden bir az farklıdır, fakat yine çok iyidir. Bu roman hakkında pek geniş bir *litterature* meydana gelmiştir. Edebiyat tarihi mektepleri meydana gelmiş ve bunların her biri romanı başka bir tarzda tefsir etmiştir. Roman, en yüksek sosyete mensup bir ailenin hayatiyle onun sukutundan bahsetmektedir. Bu roman bazı hususlarda Th. Mann'ın "Die Buddenbrooks,, adını¹⁵ taşıyan ve zengin bir ailenin yavaş yavaş sukut etmesinden bahseden romaniyle mukayese edilebilir. Baş kahraman 14-16 yaşındaki Pao-yü'dür. Muharrir burada, her halde kısmen kendi biyografyasından bahsetmektedir, ilk aşkı, karakteri, ailenin diğer azasile olan münasebeti psikolojik bir maharetle anlaşılmiştir ki Avrupada, ancak son yüz yılda pek az müellif bu ustalık derecesine yaklaşabilmiştir. Bu roman hakkında yapılan münakaşalarda¹⁶ romanda bahsedilen ailenin hangi aile olduğu, eserde

¹⁵ Bu roman hakkında bk. Adımlar, cilt 1, sayı 9, S. 290. ve M. Özgü (Indoloji Araştırmaları, S. 752 ; 1941). - ¹⁶ Bk. Lee Chen - tong: Etüde sur le Songe du Pavillion Rouge (Paris 1934).

hangi tarihî olaylara temas edildiği meseleleridir; bu bizim için mühim değildir. Roman, insanlık bakımından bizi de alâkadar eden bir çok fertlerin acıklı mukadderatını anlatır. Bu roman mistik bir karakteri de vardır ve bu Taoistik - mistik hava bütün romanda hissedilmektedir. Bu, facia ile biten (trajik) pek az Çin romanlarından biridir. Bu ancak müellifin kendisi bir Taoist olduğu takdirde izah olunabilir; çünkü ne Konfüçyanistler ve ne de Būdhisler için facia yoktur, yalnız bu hayatta veyahut geçmiş hayatta yapılanlara karşılık olmak üzere "kader,, vardır.

Takriben 1750 de Wei Ching-tsih tarafından yazılan ve henüz tercüme edilmemiş olan Ju-lin wai-shih ("Konfüçyanist sınıfın gayrı resmî tarihi,,) adındaki romanda aşağı yukarı aynı zamanlarda yazılmıştır. Bu da sosyal bir romandır ve Çinliler tarafından "Kızıl odanın rüyası,, kadar beğenilmektedir. Buna, tam mânasiyle sosyal bir roman diyebiliriz, çünkü o zamanlar hâkim olan memur tabakasının ahlâkını tenkit etmektedir. O, cemiyetin gidişatını düzeltmek istiyor, devlet imtihanına, fena memurlara, resmî evlenme sistemine, dulların iffetlerini muhafaza etmesine fazla ehemmiyet verilmesine, yani o zamanki cemiyetin esas fikirlerine karşı kuvvetli bir cephe alıyor. İhtilacı değildir, cemiyeti devirmek istemiyor, yalnız yenilik taraftarıdır, cemiyeti fenalıklardan temizlemek istiyor.

Ching-hua-yüan da bu kitaplar meyanında sayılabilir. Bu eser 19 uncu asrın başlangıcına aitti; bilhassa kadınlara müsavi hakların verilmesi fikrini müdafaa etmektedir.

Zikredilecek klâsik romanların sonuncusunun Türklerle hususî bir münasebeti vardır. Bu muhayyel - hicvî bir romandır, adı "Garba seyahat,, (*Hsi-yo-chi*) tir. Bu eser, Yang Chih-ho tarafından yazılmış, aynı isimde daha eski bir romandan ilham alınarak Wu Ch'eng-an tarafından 16 ıncı yüzyılda yazılmıştır¹⁷. Romanın esasını teşkil eden

¹⁷ Romanın mevzuu : Çin İmparatoru işlemiş olduğu günahlardan dolayı dua okumak zorundadır, fakat kullanılması icap eden dua kitapları yoktur. Bunları getirmesi için Hindistana bir rahip gönderilir (Hsüan-tsang). Bu, beraberine maymun Sun'u, domuz Chu'yu ve rahip Sha'yı alır. Maymun Sun ilâhi bir maymundur ; bundan, romanın ilk kısmında, mufassalan bahsedilmektedir. Bu, göğe hakim olmağa ve en yüksek tanrının yerine geçmeğe ve yeni bir dünya nizamı kurmağa uğraşır. Hiç kimse onu yenmeye muvaffak olamazmış ; Buddha onu son dakikada mağlup edebilmiş. Şimdi ceza olarak rahibin yanında Hindistana gitmek zorundadır. Diğer yol arkadaşları da aynı sebeplerle rahibe katılmışlardır. Rahip yolda sanki seyahatin tehlikelerine karşı koyamıyacakmış gibi tamamiyle dünyadan çekilmiş ve aptal görünür. Domuz da birçok aptallıklar eder, fakat dünyadan çekilmiş bir dindar gibi değil, rahiplik kanunlarına aykırı olarak maceraperest kadınlar aradığı yahut çok yediği ve içtiği için. Maymun mütemadiyen hepsiyle alay eder. Bilhassa rahibe takılır, birçok muziplikler yapar, fakat seyahat eden bütün gurupu tehlikelerden kurtarır, böylece onlar bin tehlikeyi yendikten sonra Buddha'nın yanına gelirler. Bunların mukaddes metinler verilecektir. Fakat Buddha'nın talebelerine rüşvet vermedikleri için onlara ilk önce boş kâğıtlar verirler, böylece tekrar pazarlık etmek üzere kalırlar. Nihayet dönerler ve dualar okunur.

seyahat, 2 hakiki seyahatnameye dayanmaktadır: T'ang devrinde hakikaten romandaki isimde bir rahip Çinden Hindistana gitmiştir. Seyahatnamesi zamanımıza kadar muhafaza edilmiştir¹⁸ ve o zamanların orta Asya tarihi ve coğrafyası için en mühim kaynaklardan bindir. Bu seyahatnamenin intişarından bir kaç asır sonra meddahlar bu konuyu ele alarak en garip şekillerde değiştirmişlerdir. Daha sonra da, batı Asyaya, Moğol hakanının karargâhına giden bir başka rahibin seyahatnamesini¹⁹ bununla birleştirmişlerdir. Bundan başka bunlara orta Asyaya ait bir çok efsaneler, Çinin muhtelif bölgelerinden masallar ve hurafeler ilâve edilmiştir. Bütün bunlar yakından incelendiği zaman orta Asya folkloru ve halk coğrafyası hakkında çok enteresan şeyler çıkmaktadır²⁰. Roman şimdiye kadar yalnız ufak parçalar halinde İngilizceye tercüme edilmiştir²¹. Bir Almanca tercümesini ben hazırladım.

"Garba seyahat,, uslubunda vazılmış daha bir çok romanlar vardır. Bunlardan "Tanrı payesinin tevcihi,, en meşhurlarıdır²². Bunlar umumiyetle folklor bakımından mühim malzeme vermekte, fakat edebî bakımdan nadiren kıymetlidir.

Şimdi klâsik Çin romanlarının en mühim tiplerini tesbit edelim. Bunlar: tarihî, gentleman-haydutlardan bahseden, erotik, psikolojik-sosyal, muhayyel ve hicvî romanlar diye adlandırılabilir. Modern romana geçmeden evvel elde edilen neticeleri hülâsa edelim: 1) roman meddahların hikâyelerinden meydana gelmiştir. Bu, her bahsin sonunda yazılı olan; "bundan sonra olacakları öğrenmek isterseniz müteakip bahsi okumanız lâzımdır,, ve müteakip bahsin başında "filan falanın nasıl olduğunu işittik, sonra şöyle,, şöyle olmuştur,, şeklindeki ibarelerden de anlaşılıyor. Bu tıpkı meddahların heyecanlı bir yerde masalı keserek para topladıktan sonra tekrar devam etmelerine benzer. 2) Roman küçük *bourgeoisie* için düşünüldüğünden halk dilinde yazılmıştır. 3) Romanlar, yüzlerce senedenberi halk tarafından bilinen, meddahların hikâyelerini, masalları, efsaneleri, tarihî raporları ve

Bu hikâye o kadar enteresandır ki bunun hakkında uzun bir inceleme neşre - ceğim (Die chinesische Novelle adlı kitabımda), çünkü Çin ve Türk masallarında da geçmektedir (bk. W. Eberhard: Lokalkulturen im alten China, cilt 1, Leiden 1943, S. 95 ve Suat S. Arsal: Öztürk masalları, Mersin 1935, S. 75-77).

Bu romanın da, «Kızıl odanın rüyası» gibi felsefî bir temeli vardır. Maymun, daima yeni plânlar düşünen, felâket anında bir çare bulan fakat birçok defalar budalalık yapan, insan zekâsını temsil etmektedir. Domuz insanların şehvânî hislerini, kadın ve yemek arzusunu, bunlara refakat eden rahip Sha da sadakati temsil eder. Bu heyeti idare eden Hsüan - tsang ise insanların timsalidir.

¹⁸ Th. Watters : «On Yuan Chwangs Travels in India» ve St. Julien : Mémoires...

¹⁹ A. Waley : The travels of an alchemist.

²⁰ Bk. W. Eberhard: VolksmSrchen aus Südost - China (Helsingfors 1941) S. 151-156

²¹ T. Richards : A mission to Heaven.

²² Almanca tercümesi : «Die Belehnung mit der Göttervürde», yazan W. Grube, 2 cilt.

fıkraları bir araya toplar. Bugünkü şekillerini almadan evvel bir çok romanların üzerinde çok çalışılmıştır. 4) Roman muharrirleri sukutu hayale uğramış ve cemiyeti tenkit etmek istiyen bilginlerdir. Tenkitlelerini orta tabakaya arzederler, çünkü bu suretle ve anonim eser neşretmekle onlar için tehlike az olur. Ancak bugünkü araştırmalar sayesinde romanların hakikî muharrirleri meydana çıkmıştır. Onlar, işlenmiş halk dili üslubu ile de kendi şahsiyetlerini gizliyebiliyorlardı. 5) Çin romanının en parlak devri 15-18 inci yüzyıllar arasındadır; yani Avrupa'dakinden çok evveldir²³. 6) Romanın bu 5 büyük tipi meydana geldikten sonra artık romancılar aşağı yukarı bu örneklerle bağlı kalmışlardır, bundan dolayı muahhar romanların arasında hakikaten edebî bakımdan orijinal ve kıymetli olanlar pek azdır.

Sayıca pek çok olan 19 uncu asrın romanından hiç biri üzerinde durmağa değmez. Asrımızın ilk on yıllarında, hatta bugün bile romanların büyük bir kısmı eski romanlara dayanılarak yazılmıştır.

— 4 —

Çin edebiyatında dönüm noktası 1918 -1919 daki edebî inkilâpla başlamaktadır. O sıralarda bütün edebiyatın halk dilinde yazılması isteniyordu. Fakat eski klâsik roman eskidenberi halk dilinde yazılmış olan yegâne sanat şekliydi. Bu sebepten, bütün yeni dil gelişmesine bir örnek olmuştur. Tercüme edilen romanlar da halk dilinde yazılıyor ve böylece en hücre köşelere kadar nüfuz ediyordu. Son onyıllar zarfında Avrupada neşredilen her mühim kitap, bir kaç hafta sonra Çince olarak heşredildiği ve halk dilini anlıyan büyük bir insan kitlesi tarafından okunduğu için hemen hemen hiçbir zaman 100.000 nushadan az basılmıyor. Çok geçmeden Avrupadakilerden bilhassa Tolstoy, Balzac ve Zola'dan Örnek kalan yeni bir nevi roman neşriyatı başlamıştır. Bunların arasında bilhassa muhtelif halk tabakalarının hayatlarından, sefaletten ve modernleşmeden bahseden sosyal romanlar başta gelmektedir. Ting-ling adındaki kadın muharrir bilhassa ön safta bulunuyor. Bundan başka Şanghay ve Honkong'da bulunan büyük bir gurup edip daha vardır ki bunlar Amerikan tesiri altında kalmışlardır. Bunlar hem konu bakımından, hem de dil bakımından Amerikalıları taklit ediyorlar. Bunlar normal Çinçeden ayrılıyorlar ve ancak yabancı bir dil bilenler bunları anlayabiliyorlar. Bu gelişme harp dolayısıyla inkitaa ugradığı ve iyi muharrirler batıya çekildikleri için, Çin romanı da yeni bir hamle kazandı; dil bakımından daha millileşti ve harp ve halk meselelerinden bahsetmeğe başladı²⁴. Ting-ling burada yine örnek oldu. Şimdi (1944)

²³ Hikâye için bk. «Çin hikâyeleri» (W. Eberhard ve H. Boratav tarafından tercüme edilmiştir.) İstanbul, Maarif matbaası 1944.

²⁴ Japon harp edebiyatı başka bir yol takibetmektedir (bk. Naoko İtagaki: Our present-day war literature, «Contemporary Japon» adlı mecmuada (Tokyo 1942, cilt 12 S. 1454-1462).

en çok aşığıdaki 4 roman beğenilmektedir: Chen Sou-chu'nun "İkbarın gök gürlmesi,,: Bu roman Şanghay'ın dışında yaşayan fakat harp yüzünden çeteci olan sakin köylülerden bahsetmektedir; bütün kitap tipik Çin fıkralarıyla doludur; eser mukâfat kazanmıştır. Yao Hsüeh-yin, "Liu Chuan-teh ve pancar,, adlı kitabında eski tipteki bir askerin, yarı haydut olan bir adamın, sonra nasıl vatani için canını vermeğe hazır, hakikî bir asker olduğunu göstermektedir. Bu uzun romanda hiç kadın yoktur. Hikayeleriyle meşhur olan muharrir Pa-chin²⁵, "Ateş,, adındaki 3 ciltlik romanında harp esnasında Şanghay'da hasta bakıcılık yapan sonra bir propaganda gurupıyla cepheye giden, orta tabakaya mensup bir kızın hayatından bahsetmektedir. *TienTao*, "Tufan,, adındaki kitabında şimal cephesinde ve çetelerle birlikte savaşan muasır bir Çinli talebe tipini göstermektedir. Bunlar, bugünkü en meşhur Çin romanlarından yalnız bir kaç misaldir. Harpten sonra Çin edebiyatının bu sahada büyük bir ilerleme olacağından eminiz.

Şimdiye kadar ne klâsik ne de modern bir Çin romanının Türkçeye çevrilmemiş olmasına acınıyoruz.

²⁵ Pa-chin'in bir hikâyesi «Yurt ve Dünya»'da (sayı 42, s. 202-4; 1944) neşredilmiştir.

DER CHINESISCHE ROMAN.

(INHALTS — ZUSAMMENFASSUNG)

W- EBERHARD

In den vorgehenden Zeilen habe ich mich bemüht, kurz die Haupttypen des chinesischen Romans zu charakterisieren, vor allem aber zu zeigen, welches die soziologische Stellung des Romans ist. Diese Arbeit schliesst an eine Arbeit über die chinesische Novelle an (Çin hikâyeleri, in Zusammenarbeit mit H. Boratav übersetzt; İstanbul 1944; Novellen in Uebersetzung mit einer analytischen Einleitung). Beide Arbeiten nehmen Ergebnisse voraus, die einer im Manuskript 1944 abgeschlossenen grossen Untersuchung ("Die chinesische Novelle des 17.- 19. Jahrhunderts,") entstammen. Es wurde gezeigt, dass die Novelle von Angehörigen der Gentry für Gentry - Mitglieder geschrieben ist, während der Roman für die Mittelschicht verfasst wird. Novellen werden im literarischen, Romane im Volksstil geschrieben. Beide enthalten eine Sozialkritik, aber die Novelle kritisiert nur Einzelpunkte innerhalb der Gentryschicht, während der Roman gelegentlich weitergeht und Grundpunkte des gesellschaftlichen Lebens angreift. Weil der Roman eine Kritik ausspricht, erscheint er normalerweise anonym, um den Autor nicht in Gefahr zu bringen. Er wird von der offiziellen Meinung ebenso wie die Novelle nicht zur Literatur gerechnet, weil als "Literatur,," nur solche Schriftwerke bezeichnet werden, die beabsichtigen, die Moral der Gentryschicht zu propagieren, oder die einen anderen politischen Zweck verfolgen, der der Gentryschicht liegt.

Die Form der Romane ist noch stark abhängig vom Stil der Geschichtenerzähler; die in sie eingestreuten Gedichte haben noch in manchen Romanen den Zweck, dass der Erzähler sich den Gang der Handlung auswendig merken kann. Dies gilt für die Romane, in denen die Gedichte den Inhalt eines Kapitels zusammenfassen. In anderen Romanen, z. B. im Hsi-yo-chi¹; enthalten die Gedichte die Natur- und

¹ Über diesen Roman und seine Quellen vgl' ausführlich meine «Novelle», ferner meine «Volksmärchen aus Südost-China» (Helsinki 1941, S. 191-156). Das mit dem Roman zusammenhängende Volksmärchen ist bis in die Türkei gewandert (Text aus Mersin in Suat S. Aşal: öz türk masalları, Mersin 1935, S. 75-77; andere Texte liegen handschriftlich vor aus Konya, gedruckt aus Sivas), wie auch andere chinesische Märchen.

² Viele der z. B. im Hsi-yo-chi auftretenden Sprichwörter leben noch heute in Peking (vgl. meine «Pekinger Sprichwörter»; Baessler-Archiv, Bd. 24, S. 1 - 42; 1941).

Landschaftsschilderungen. Alle Romane enthalten Sprichwörter, ein Zeichen ihres volkstümlichen Einschlags². Die Quellen der Romane sind zu einem beträchtlichen Teile Volksmärchen, vor allem aber Orts-Sagen und -Legenden. Eine Ausnahme machen nur die Romane, die zu didaktischen Zwecken von Gentry-Mitgliedern geschrieben sind, um im Volk die offizielle Moral zu verbreiten, unserer Auffassung nach also "unechte", Romane (herzu gehören nur manche historische Romane). Dadurch unterscheidet sich der Roman wieder von der Novelle, die Märchen und Legenden kaum benutzt, sondern individuelle "Wahnvorstellungen", (im Sinne der Folkloristen) auswertet.